

GAZDASÁGI SZEMLE

Irja: *Neugröschl Endre dr.*

Visszapillantás az 1929. gazdasági évre. (I.)

Ellentétben a szokásos rendszerrel, ezt a visszapillantást nem a konjunktúra általános jellemzésével kezdjük, hogy azt azután — a közületi pénzügyek keretébe beállítva — demonstráljuk az egyes termelési ágak és a forgalom statisztikai adatain; hanem kiindulva abból, hogy egy ország gazdasági helyzete elsődlegesen vitathatatlanul a termelés és forgalom jelenségeiben mutatkozik meg, elsősorban ezekből indulunk ki, hogy az után a különböző jelenségek közös tüneteit kikeresve állithassuk be a magyar magángazdaságot a közületi pénzügyek és ezek keretén tulmenőleg a gazdasági külpolitika rendszerébe és a világgazdaság perspektívájába.

*

1. Mezőgazdaság

Trianonnal, a közös vámterület felbomlásával szükségszerűen elmúlt az a boldog idő, amikor a magyar humusznak csak egy kötelessége volt: *mennyiségileg* minél nagyobb termést hozni. Békében természetes exportterületeink a monarchia iparállamai és részben Németország képében biztosítva voltak; agrártermelésünk exportfeleslegét mindenkor bőven felvevő keresletükre époly nyugodtan számíthatott, mint ők importszükségletüknek Magyarországból esetleges saját előállítás költségekön vagy más államok versenyárain alul való fedezésére. Ehhez képest békeéveink álma a *rekordtermés* volt: varázskulcs a megnövelt vásárlóképesség, magasabb életszínvonal, kereskedelmi és ipari virágzás ajtajához. — 1918 után ez a helyzet egy csapásra megváltozott. A régi monarchia országai között fennállott gazdasági munkamegosztás, mely Magyarországnak az „éléstár” szerepét juttatta, helyét adott a zárt gazdasági egységek tüzzel-vassal létrehozását célzó irányzatnak. Oly természetes iparvidékek, mint Ausztria és Csehszlovákia, nem ismertek sürgősebb feladatot, mint mezőgazdasági önellátásuk lehető biztosítását s a magyar gabona elé védővámok kínai fala nőtt ki a földből; a harmadik tradícionális kiviteli terület, Németország, pedig mezőgazdasági termelésének az agrárpolitika legraffináltabb eszközeivel való kifejlesztése mellett, a behozatali engedélyek rendszerének kiépítésével kötötte guzsba a magyar exportot.

A kereslet oldalán keletkezett szűkítő tényezőkkel párhuzamosan a csonkaország mezőgazdasága a kínálat versenyének soha nem látott mértékével is szembe találta magát. Észak- és Délamerikában, de főképp Kanadában folyton új és új területek kerültek (a nagyfoku mechanizálás folytán az európai nivó alatti költséggel termelő) ekevas alá és a Panama csatornának 1920-ban a kereskedelmi forgalom számára történt megnyitása óta, mely 5600 mérfölddel hozta közelebb a kanadai búzát Európához, megszünt az az egyetlen tényező is, mely a kanadai buza európai versenyében handicapnak számított: az óriási távolsággal arányos súlyos fuvar költség. Minden évvel élesebb lett agrárius szomszédaink: Jugoszlávia és Románia versenyé is; extenzivebb termelési rendszerük folytán termelési költségeik a miénkénél alacsonyabbak, a nyugati piacoktól nálunk távolabbi földrajzi fekvésüket pedig kiegyensúlyozza a kedvezőbb politikai helyzet (kisentente) által adott előnyösebb vasutitarifapolitikai helyzet.

Ilyen körülmények között a rekordtermés békebeli álma Magyarország számára nem ment minden lidérenyomástól; és a magyar mezőgazdaság számára az 1929. évet éppen az 1928-i rekordtermés e lidérenyomása teszi emlékezetessé.

Az 1928. év nemcsak Magyarországon, de az egész világon rekord-gabonatermést hozott. Nemcsak az exportáló, de az importáló országokban is és ez az exportfőlölegek elhelyezését már 1928 őszén rendkívül nehezítette. Magyarország, mely az 1927 július—novemberi időszakban majdnem 3.200.000 mm búzát és lisztet exportált, 1928 ugyanezen időszakában a 27 millió métermázsát kitevő és ehhez képest a normális exportfelesleg közel dupláját hozó búzatermés mellett az emlékezetesen megfeszített exportkampány dacára sem tudott 2½ millió métermázsánál többet elhelyezni a külföldön. Az óriási exportfelesleg bennmaradt az országban és szüntőig töltötte a raktárházakat; a horribilis kínálatnak megfelelően az 1928 első felének átlagában 31.24 P-t kitevő, buzaárfolyam decemberig 24.92 pengőre morzsolódott le. Január legelején (Chicagóban 116 centig esik a buza ára) újabb 2 pengős buzaáresés ejti kétségbe azokat, akik 1928 augusztusban márciusi határidőbuzát még 30.85 P-s hosszpozíciókkal fedeztek le. Ez a súlyos áresés azonban feloldja az export-csatornák katasztrofális eldugulását; a magyar áru eléri a világparitást és március végéig majdnem két millió métermázsát exportált buza nyomása alól szabadul fel a piac, mely januártól aprilisig ismét 25 és 26 Pengő között jegyzi a buza árfolya-

mát. Ugyanez az időszak a világpiacon irányzat javulását is magával hozza; a kanadai búzát erős spekulációs kezek tartják és Argentínából, sőt Északamerikából is kedvezőtlennek ígérkező termés hírei mennek világgá. Május azonban szertefosztatja a reményeket. Óriási mennyiségű kanadai és amerikai buza kerül piacra az ottani raktárházak túltömöttsége folytán, ezzel egyidejűleg a hivatalos délamerikai becslések elosztatják a pesszimista termésreményeket és Argentina devizapolitikai okokból óriási exportmennyiségeket ajánl. A rohamosan lanyhuló világpiacon áramlatnak Magyarország annál kevésbé tud ellentállni, minthogy gabonakészletei még mindig sokszorosát teszik az előző éveknek; június végéig tehát 22.30 P-re esik a buza árfolyama.

Az őszi sem hoz árfolyamjavulást; a július—decemberi időszak évek óta lanyhuló árakat hoz, de az idén egészen különlegesen kedvezőtlennek mutatkozott; a tengerentúli kínálat változatlanul óriási; ám a fő ok a közép-európai import államok súlyos hitelválsága, amely arra készteti őket, hogy végsőig kitolják szükségleteik lefedezését. Ugyanezen okból Jugoszlávia dumpingárakon kénytelen piacra dobni gabonáját, mindenkor 1—1½ pengővel a magyar kínálat alatt. Szeptemberben tehát a buzaár ismét majdnem eléri (21.95 P) a májusi mélypontot és csak december elején, nagyobb külföldi vásárlásokra, kezd ismét emelkedni.

Hogy az őstermelő magángazdaságok szempontjából a buzaár katasztrofális letörése mit jelent: egyaránt közismert a napisajtó vezércikkeiből és ingatlanárverési rovataiból. E helyütt csak az ártörés közgazdasági jelentőségére kívánunk rámutatni: eszerint ha csak a 6 mezőgazdasági főtermény (búza, rozs, árpa, zab, kukorica és burgonya) termésértékét vesszük alapul az 1929. évi átlagárák alapján, úgy a tavalyi 1620 millió pengős eredménnyel szemben az 1929. évi termés értéke csak 1175 millió pengő: vagyis már e 6 termék terméseredményénél közel akkora összeg esett ki a nemzeti jövedelemből, mint 1928. évi fizetési mérlegünk passiv egyenlege. Ez azonban a kérdésnek még csak statikus oldala; és a dinamikus hatás: közel félmilliárd pengőnyi kiesés a mezőgazdaság relatív vásárlóerejéből, olyan súlyos csapás ijarra és kereskedelemre, melynek existenciális lehetőségek egész sorát elsöpítő hatása ma még beláthatatlan.

A termésértékesítés problémakörében az elmúlt év a mezőgazdasági hitel kérdésével kapcsolatban meglepő tanulságokat hozott annyiban, amennyiben megcáfolni látszott azt az axiomaként kezelt tételt, hogy termelőink

tragédiája a késői, kedvezőbb árfolyamokon történhető termékértékesítés kibővítését lehetővé tevő zöldhitelek hiánya. Az elmúlt év azt mutatta, hogy az a gazda, aki kénytelen volt 1928. évi termésén még 1928. nyarán tudni, lényegesen magasabb árat kapott érte, mint az, aki tőkeereje vagy hitelei folytán tarthatta a termést tavaszig. Hogy ez a jelenség 1930-ban megismétlődik-e vagy pedig (a kedvezőtlenebb világtermés folytán) nem: ma még bizonytalan. A valószínűség amellet szól, hogy igen. Az amerikai Farmer s Relief Bill nyomán várható exportprémiumos kiviteli politika és különösen a kanadai gabona rohamosan olcsóbbodó szállítási lehetőségei azt sejtetik, hogy a jövőben exportpiacain a magyar gabona tavasszal ép úgy a legsúlyosabb tengerentuli versennyel kerül szembe, mint közvetlenül termés után. Ez a megfontolás felveti azt a kérdést, nem kellene-e a mezőgazdasági hitel súlypontját a termelőről a fogyasztóra áttenni és azt nem annyira az értékesítést *halasztó*, mint inkább *gyorsító* alakban szervezni úgy, hogy kiküszöböljük exportpiacainknak a miénkkel időbelileg körülbelül egybeeső termésük utáni időben, (mikor önellátásukat saját aratásuk egyelőre biztosítja) az állandósulni látszó közép-európai hitelválság által nagyon is indokolt tartózkodó magatartását. E részben rendkívül életrevaló kísérleti tervet vet fel Vágó József* oly értelemben, hogy tétessék Ausztriának és Csehszlovákiának lehetővé az, hogy már az aratás utáni időben hitelre lefedezzék nálunk importszükségletüket Magyarországon leszámítolandó és devizaállományunkat kedvezően növelő váltók adásával.

Fontos tanulságokat hozott az értékesítési válság mezőgazdasági termelésünk jövőbeli programja szempontjából is és pedig mindenekelőtt búzáink minőségi megítélésének kérdésében. Kiviteli piacaink mindegyikének vámpolitikájában közös vonás a malomipar rendkívül intenzív védelme, vagyis a késztermék: a liszt behozatalának lehető legnagyobb fokú csökkentése. Párhuzamosan fut ezzel a belföldi buza őrlésének favorizálása, különösen Németországban, melynek malmaj 40%-ban német búzát *kötelesek* őrölni. Minthogy ilyen körülmények között bármily fájdalmas is, de bele kell nyugodnunk abba, hogy az idő az agrárexport terén — legalább is mennyiségileg — nem nekünk, de ellenünk dolgozik, igyekeznünk kell minden erőnket arra összpontosítanunk, hogy kedvezőbb természeti adottságaink teljes

* (a Pester Lloyd karxcsonyi közgazdasági mellékletében.)

kihasználásával oly magas minőségű és nagykeménységű buzát termeljünk, amely exportállamainkban nem terem meg, de amelyre örlési célokból feltétlenül szükségük van. Ilyen nagykeménységű buza iránt az egész év során nagy kereslet mutatkozott, viszonylag magas áron, exportállamaink részéről is és az a tapasztalat, hogy ennek a keresletnek csak kis mértékben tudunk megfelelni; a régi minőségekről a tengerentúli legjobb minőségekre áttérés irányában kijelöli azt az utat, melyen a jövőben haladnunk kell.

Nem tudunk lépést tartani a külföldi kereslettel a baromfi és tojástermelés terén sem. Egyedül Németország évi tojásszükséglete egy és háromnegyed millió métermázsja; ezzel szemben az elmúlt év első kilenc hónapjában tojásexportunk a 60.000 métermázsát sem érte el, ami 1927 ugyanezen időszakával összevetve tojáskivitelünk több mint 50%-os csökkenését jelenti. Hasonló a helyzet a baromfiexport terén: élőbaromfi kivitelünk kb. 20%-kal esett vissza az 1927. évi értékekhez képest, dacára annak, hogy a tényleg exportált mennyiségek a külföldi piacok felvevőképességének csak csekély töredékét teszik. A jelenség annál meglepőbb, mert a földbirtokreform keresztülvitelétől az ország éppen a gazdálkodásnak a dán és svájci majoros rendszerhez hasonló intenzívebbé válását és ennek folyamányaképpen a mindig és mindenütt könnyen elhelyezhető baromfi és tojás kivitelének egyenesen közgazdaságmentő terjedelmű felduzzadását várta, ami azonban eddig épügy nem következett be, mint ahogy a tejgazdálkodásban sem jutottunk az önellátás fokánál jelentékenyebben messzebb.

Sajnos sajtónk is, politikai életünk is (kivéve magát a földmivelésügyi minisztériumot) éppen az elmúlt év folyamán nem kezelte elég szimpátiával, sőt, valljuk be, elég komolysággal sem, a majorosgazdálkodás kiépítéseinek óriási jelentőségű kérdését; holott éppen a természeténél fogva maradi őstermelés tradicionális gazdálkodási rendjének „átállítására“ az a feladatkör, melyben az ország gazdasági és politikai közvéleményének, mint az anyagiakkal legalább is egyformán jelentős lélektani tényezőnek, állandó nyomása nélkül csak nagyon kevés történhetik. Ami pedig anyagi támogatás e téren történt, az vizesepp a tengerben.

A sok komor szám mellől egyetlen derűs mosolyog csak le az elmúlt év mezőgazdaságának képéről: a marhaexport 70%-os megnövekedése a tavalyihoz képest, általában kedvező értékesítési konjunktura mellett, valamint a disznóhizlalásnak az előző évinél rentabilisabb alakulása. A már 1928-ban kedvező tapasztalatokat hozott hiz-

lalási hitelek az idén is beváltak és remélhető, hogy a segítségünkkel elért kedvező anyagi eredménynek meglesz az a lélektani hatása is, hogy állattenyésztőinket a kvalitás kérdésének az eddiginél nagyobb mérvű figyelembevételére ösztökélje. Kitünően bevált az állattenyésztésnek forgalmiadópolitikai és vámpolitikai (takarmánybehozatali engedélyek) támogatása is.

Kár, hogy szomszédállamaink mind erőteljesebben megnyilvánuló ama tendenciája folytán, hogy inkább takarmányt engednek importálni, mint élőállatot, nem nézhetünk teljes optimizmussal a szépen fejlődő magyar állattenyésztés jövője elé sem; de ennek dacára kétségtelen, hogy mezőgazdaságunk prosperitását sokkal nagyobb mértékben várhatjuk tőle és intenzívebb alfajaitól, mint tradicionális gabonatermelésünktől.

2. Ipar.

Mindent egybevetve, az elmúlt esztendő kiméletesebb volt a magyar iparhoz, mint a mezőgazdasághoz és kereskedelemhez. A jövedelem százmilliókra menő csökkenése, mely a mezőgazdaság, s az ugyancsak katasztrofális nagyságu effektív veszteség, mely viszont a kereskedelem évét jellemezte, két olyan rentabilitás-réteget képezett 1929 folyamán, melyek között az ipar foglalkoztatottsága és rentabilitása nagyban-egészben maradt a tavalyi keretek között egy januártól májusig felfelé és az év második felében, különösen az utolsó hónapokban inkább lefelé tendáló konjunktura vonalában. Persze ez korántsem jelenti azt, mintha az év bélyegét megadó depresszió az ipart kikerülte volna. Ha a dolgokat dinamikájukban fogjuk fel, úgy a rohamos fejlődésben levőnek stagnációja van olyan depresszív jelenség, mint az aránylag stabilnak visszafejlődése és az ipar elmúlt esztendejében valóban, mi sem vagy csak elenyészően kevés volt abból a fejlődésből, amely szinte töretlen vonalban huzódott végig az elmúlt évek gazdaságtörténetén.

Az okok kézenfekvők. Iparunk nem export —, hanem par excellence belföldi piacra dolgozó ipar, melynek sorsát mindenkor az utóbbinak vásárlóereje szabja meg. Láttuk, hogy ez, a termésértékesítés tragédiája nyomán, százmilliókkal csökkent. Egyetlen ilyen év, még talán tíz év előtt is, végzetes lehetett volna iparunkra. De épen az a tény, hogy a mezőgazdaság vásárlóerejének katasztrofális csökkenését súlyosabb megrázkódtatás nélkül bírta el, mutatja annak a becslésnek valószínű helytállóságát, mely iparunk részét nemzeti jövedelmünkben már alig értékeli valamivel a mezőgazdaságé alatt.

A stagnáció másik oka a külföldi hitelek elapadása. A szanálás Magyarországon egy háboru, forradalom, megszállás és infláció által megsemmisült tőkét és rombadöntött ipart talált, melynek — belföldi tőkeképződés híján — külföldi hitelből kellett újra felépülnie. Ezek a hitelek az elmúlt év során a világpénzpiaci helyzet, különösen Amerika kamatpolitikája folytán és az év második felében talán bizonyos politikai nyomások alatt is elapadtak. Az előző évhez képest kb. 130 millió pengővel kevesebb hosszulejáratu hitel szivárgott be az országba és ennek a kb. 45%-os csökkenésnek arányában csökkent az új ipari berendezkedések, befektetések, modernizálások tempója is.

A rövidlejáratu hitelek ugyancsak nagymérvű csökkenése, mely hitelek a vásárlóerő mesterséges megduzzasztásával egyik jelentős forrása voltak az elmúlt években belföldi piacunk ipari termékekre vonatkozó felvevőképességének, párhuzamos hatást fejtett ki az ipari konjunktúra terén a nemzeti jövedelem agrároladalon felmerült összezsugorodásával. Mindkettőnek hatása azonban csak az év második felében mutatkozott észrevehetően iparunk foglalkoztatásában; az év első felében a nyersanyagbehozatal és a szénfogyasztás érezhető emelkedése még fokozottabb igénybevételre mutatott, míg különösen az őszi hónapokban a készgyártmányok exportjának feltűnő megnövekedése már a belföldi piac felvevőképességének csökkenésére mutat.

Ha az általános elismert tételt elfogadva, az ország ipari foglalkoztatásának fokmérőjeként a szénfogyasztást tekintjük, úgy annak az év első tíz hónapjában az előző esztendő ugyanazon időszakához képest konstatalható több mint 8%-os emelkedése valósággal ipari konjunkturára mutat; nem szabad azonban elfelejteni azt, hogy az ipari prosperitást a nagyobb szénfogyasztásban megnyilvánuló nagyobb foglalkoztatás csak *előkészíti*, de még nem realizálja és a fenti tétel rentabilitásbelileg csak úgy érvényesül, ha a nagyobb termelés piacot is talál.

Ehhez képest az értékesítés nehézségei az előkészített prosperitás learatását ha nem is tették lehetetlenné, de mindenesetre kitolták.

A megnövekedett szénfogyasztásnak azonban mindenképen meg volt az az örvendetes hatása, hogy a szénbányáipar, mely az általa foglalkoztatott munkáskezek nagy száma folytán szociálpolitikailag óriási jelentőségű, az évet — bár megnövekedett munkabér és szociális terhei folytán nem tulságos rentabilitással — de minden komolyabb baj nélkül megsúzta.

Kevésbé megnyugtató képet mutat a vas- és gépipar helyzete, mely az év első felében még teljes üzemmél dolgozott, de augusztustól kezdve már annyira elgyöngült belföldi piacra talált, hogy — munkások ezreinek elbocsátása után — (különösen a gépiparnak) minden erejével az exportra kellett vetnie magát; ezt a külkereskedelmi statisztikai örömöt természetesen a nemzeti jövedelem csökkenésével kell megfizetnünk egy olyan iparnál, melynek a külföldi piacokon mammutiparok dűpingáiraival kell megküzdeni.

A textilipar éve általában kedvező volt, különösen a selyem, juta és gyapotfeldolgozás terén. A belföldi piacok textiliparunk mindinkább növekedő mérvben képes mennyiségileg és minőségileg ellátni; ez a folyamat az idén nagymértékben kifejezésre jutott textilimportunk kb. 35%-os csökkenésében, (ahol persze a belföldi vásárlóerő általános csökkenését sem szabad figyelmen kívül hagynunk). A mennyiségileg kedvező eredményt azonban sajnos érezhetően ellensúlyozták az éppen a textilbranchében legerősebben pusztító inkasszós nehézségek és inzulvenciális veszteségek.

A malomipar évét új lisztexportpiacok felkutatása érdekében végzett heorikus munka jellemzi. Azzal a rugalmassággal, melyet csak nagy régi és külföldön igen nagy összeköttetésekkel rendelkező iparok engedhetnek meg maguknak, malmaink megkísérelték Európa távoli országait: Angliát, Franciaországot, Svédországot, Hollandiát, Török és Görögországot, sőt Egyiptomot is újra a méltán világhírű magyar liszt piacává tenni. Hogy milyen sikerrel, mutatja az, hogy október végéig lisztexportunk a tavalyihoz képest egyharmadrésszel lett nagyobb. Ha sikerül az újra akvirált távoli piacokat továbbra is megtartanunk, úgy ezzel közgazdaságunk lényegesen többet nyer, mint egyszerű biztosítószerepet a szomszédállamokban el nem helyezhető gabonamennyiségek részére, mert Nagy-Magyarországhoz szabott malmaink parlagon heverő őrlési kapacitásának intenzivebb kihasználása egyike ama kevés utaknak, amelyeken valóban nagy lépést tehetünk a gazdasági kibontakozás felé.

Cukoriparunknak súlyos ideje volt. Az 1928/29. évi kampány rekordtermést hozott (2.2 millió métermázsa a megeleözö évi 1.87 millió métermázsaával szemben). ugyanakkor, midön a világtermés is óriási volt; a belföld felvevőképessége az előző évinél lényegesen kisebbnek mutatkozott és így a cukorgyárainknak a világpiaci árak alacsonyysága mellett nagyon rossz üzletet jelentő exportot kellett erőltetniök.

A söripar termelése nem kevesebb, mint 100.000 hek-

toliterrel, kb. 15%-kal esett vissza. A piac sörfeltevőképessége állandóan csökken, az export hihetetlenül nehéz, a vendéglőipar helyzete válságos és a kilátások sajnos a jövő évre sem kedvezőbbek. Ugyancsak az export rendkívüli nehézsége tette súlyossá husiparunk helyzetét is, melynek egyébként jó belföldi piaca volt.

A vegyipar keretén belül általános nemzetgazdasági szempontból is fájdalmas jelenség a műtrágyaipar konjunktúrájának az év második felében észlelt letörése; agrokémiai kultúránk sokkal messzebb van még a nyugati államokétól, de akárcsak Csehszlovákiáétól is, semhogy az utolsó évek nagy fellendülése után e téren máris oly érezhető visszaesésnek szabadna történnie, mint az idén. A beszerzés állami szubvencionálásának kiterjesztése itt sürgős és bőkezűséget érdemlő feladat.

Kedvezőbb konjunktúrája volt másik, nemzetgazdasági, jelesül szociálpolitikai szempontból rendkívüli fontossággal bíró iparunknak, az építő iparnak. Noha a tőkepiac rendkívüli kedvezőtlensége, párosulva a lakás-szükséglet aránylag fedezett voltával, ennek az iparnak kimondott bőjtévé is indokoltta tette volna, az építkezések száma agy látszik csak vidéken maradt el a tavalyi mögött, míg Budapesten a tavalyi mennyiségeket megtartotta.

Elég türethetően foglalkoztatott volt az év folyamán faiparunk is, melynél különösen a kivitel megnövekedése 2.3 millió pengőről 3.2 millió pengőre volt örvendetes jelenség, a behozatal egyidejű kb. 6%-os csökkenése mellett.

3. Kereskedelem.

A magyar kereskedelem, amely nemcsak nagy, de a szó szoros értelmében alapvető érdemeket szerzett ez ország gazdasági és főként ipari kultúrájának kialakulásában, melynek európai tartalmát és tempóját — elméletileg eléggé paradox módon — a milleniumi idők óta szinte szuverénül diktálta: tiz év óta gazdasági életünk arénájában (ha szabad Andrejev Leonid klasszikus figuráját felidéznünk), „az ember, aki a pofonokat kapja.“ Ütik felülről: egy példátlanul szigorú állami és községi adóztatás szöges korbácsával és az állami és községi konkurrencia legraffináltabb kiépítésével; és ütik oldalról: agrárius és ipari részről egyaránt, mint gabonauzsorást, mint áruuzsorást, mint felesleges árdrágító tényezőt, mint közületi értékesítési monopoliумokkal kicserélendő parazitát. A „felesleges kereskedelem“ utópista-szocialista tétele valahogy ittfelajtódott 1919-ből és hogy milyen hatékonyan működött azóta, annak nincs jellem-

zőbb bizonyítéka annál, hogy a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara elnöke, visszapillantva* az elmúlt esztendőre, mint ennek a kereskedelem szempontjából talán egyetlen örvendetes jelenségét, azt könyveli el, hogy „a kereskedelem gravámenjeinek könyve nem bővült; a kereskedelem kikapcsolását célzó új akciók nem indultak, kereskedelemellenes intézmények nem tenyésztettek.“ Ez a rezignáltan elkönyvelt negatívum az egyetlen pozitívum, amit a magyar kereskedelemnek 1929 hozott és úgy látszik, már ennyiért is nagyon hálásnak kell lennie.

Egyébként ugyanis az elmúlt esztendő igen mostoha volt a közvetítő kereskedelemhez. A mezőgazdaság vásárlóerejének fentebb kifejtett katasztrófális csökkenése már önmagában is elég lett volna ahhoz, hogy feketévé tegye a kereskedelem évét. Emellett azonban jelentékenyen fokozódott az ipari munkanélküliség is. Fizetéseképtelenné lett kereskedelmi vállalatok száza tisztviselők ezreit bocsájtották el. Így vásárlóerők ujjab tizezreivel lett a kereskedelem szegényebb. Tetézte mindezt a külföldi hitelek és velük együtt a kölcsöntökből eszközöltő árubevásárlások rendkívüli megszorítása és az állami beruházások viszonylagos stagnációja. Ilyen körülmények között nem csoda, hogy a belföldi fogyasztást kiszolgáló kereskedelmi-vállalatok sorozatosan mentek tönkre.

A fizetéseképtelenségi esetek száma nagyon megnőtt. Míg 1928 első 10 hónapjában 1137 kényszeregyezségi eljárás tétetett folyamatba, addig az elmúlt év ugyanezen időszakában ez a szám 1523-ra emelkedett. (A csődök aránya ugyanezen időszakban 329:345.)

Mint az elmúlt esztendőben, a fizetéseképtelenségek terén ezuttal is a textilkereskedelem vezetett (724 fizetéseképtelenség 40 millió pengő passzívával). Közvetlenül utána a vas- és műszaki kereskedelem áll a statisztikában (125 fizetéseképtelenség, 10 és fél millió passziva; ez a tétel mutatja egyuttal a legnagyobb százalékszerű emelkedést is; hiszen tavaly *egész évben* mindössze 6.18 millióra rugott a passzivák összege).

Érezhetően emelkedett a fizetéseképtelenségi esetek száma a fa-, butor és építési, valamint üvegkereskedelmi vállalatoknál és az összpasszívája az év első 10 hónapjában majdnem elére a tiz millió pengőt. Számszerűleg emelkedett az élelmiszer kereskedelmi fizetéseképtelenségi esetek száma is, a passzivák számottevő emelkedése nélkül.

* L. Belatiny Artur felsőházi tag cikkét a „Pester Lloyd“ karácsonyi számában.

A belkereskedelem által lebonyolított forgalom visszaesése adatszerű pontossággal csak az államvasutak áruszállítási statisztikájának publikálása alapján lesz megállapítható. Az azonban már az év első 10 hónapjának rendelkezésére álló statisztikájából is látható, hogy ha eltekintünk a tavalyi termésfelesleg idei exportjából származó árucserétől, úgy az eddig minden évben élesen emelkedő szállítási statisztika az elmúlt év folyamán legalább is stagnáló képet mutat.

A belkereskedelem tehát két malom között őrlődik. Az egyik a lebonyolított árucserék számának abszolút csökkenése, mely relative, a még mindig igen erős tempóban emelkedő számu kereskedelmi alapítások folytán még sulyosabban érezhető.

A másik pedig a lebonyolított, csökkent számu árucserével kapcsolatos hitelezési rizikók óriási megnövekedése, amelynek megbizható fokmérője a váltoóvásokról felvett statisztika. Az utóbbi szerint az elmúlt év első 10 hónapjában a lényegesen kisebb forgalom mellett is elérte az óvatolt váltók névértékének összege a tavalyi egész év nagyobb forgalmi volumenjére vonatkozó 83 milliós óvatolt váltóértéket.

A fentebb elmondottak azonban főleg csak a belkereskedelemre vonatkoznak. Az exportot közvetítő kereskedelem helyzete lényegesen kedvezőbb volt, amint arra e visszapillantás, következő pontjában az év külkereskedelméről szóló fejtegetéseink során bátrak lesziünk rámutatni; ugyanott fogjuk — a forgalmi jelenségek terén általában felmerülő reformgondolatok kifejtése mellett — a tranzitókereskedelem helyzetét és perspektíváit is ismertetni.

(Befejező közlemény következik).

Megjelent

MAGYAR PÉNZÜGYI JOG

Irla:

Dr. Márffy Ede
egyetemi ny. r. tanár.

Bolti ára 24.— Pengő.
